

BRONISŁAW MIERZWIŃSKI
**Teologia praktyczna.
Nowe kompendium metodologiczne¹**

Dylematy teologii pastoralnej, trudne poszukiwanie własnej tożsamości w sposób wymowny oddaje konstatacja teologa francuskiego Henri de Lavalette'a:

Byłoby łatwo odnieść się do tego z ironią: teologia pastoralna – co za szczęśliwy wynalazek! Jedno słowo kompensuje drugie. Słowo teologia przeraża. Przywołuje bowiem na myśl jakąś naukę abstrakcyjną, „nie z tego świata”. Ale z tą chwilą, gdy staje się ona teologią pastoralną, natychmiast nabrzmiewa naszymi zajęciami konkretnymi – staje się bliska i nęcąca. Słowo pastoralna – jeśli występuje samotnie – mogłoby sugerować jakąś mniej ważną sztukę praktyczną, sprawę zdrowego rozsądku, no i doświadczenia. Gdy jednak ta pastoralna staje się teologią, od razu zdobywa solidny grunt prawdziwej nauki. Może wejść w skład wykładów uniwersyteckich, może mieć swoich specjalistów, może być przedmiotem prac naukowych².

W nawiązaniu do powyższej opinii można stwierdzić, że teologia pastoralna, a właściwie osoby uprawiające tę dyscyplinę nauk teologicznych, otrzymują ważną, pionierską monografię książkową, zatytułowaną *Metodyka przygotowa-*

Bronisław MIERZWIŃSKI, ks. prof. zw. dr hab., emerytowany profesor Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, e-mail: bromie@wp.pl

¹ Wydawnictwo Unitas. Siedlce 2017.

² H. de Lavalette: *Réflexions sur la théologie pastorale*. Nouvelle Revue Théologique 83 (1961) s. 593.

nia prac promocyjnych z teologii praktycznej (Lublin 2017). Jej autorem jest znakomity, wieloletni nauczyciel akademicki KUL, dyrektor Instytutu Teologii Pastoralnej i Katechetyki, ks. prof. zw. dr hab. Ryszard Kamiński. Osoba autora jest dobrze znana w teologii polskiej, zwłaszcza wśród teologów pastoralistów.

To środowisko uważa go za pioniera i głównego architekta współczesnej polskiej myśli teologicznopastoralnej. Na taką opinię składają się liczne i wartościowe osiągnięcia dydaktyczne, naukowo-badawcze i organizacyjne ks. prof. R. Kamińskiego. Jego wykłady i seminaria świadczyły o bogatej wiedzy, solidnym warsztacie naukowym, precyzji myślenia. W ciągu długiej kariery naukowej wypromował liczne grono doktorantów, przygotował kadre samodzielnych pracowników naukowych, swoich współpracowników i następców. Wiele Wydziałów Teologicznych zawdzięcza jego pracy specjalistów z zakresu teologii pastoralnej.

Wybitny uczony, który rozślawił Polskę na całym świecie, prof. Kazimierz Michałowski (1901–1981) – archeolog, egiptolog, historyk sztuki, członek PAN, twórca polskiej szkoły archeologii śródziemnomorskiej – zapytany, co powinno odznaczać prawdziwego naukowca, wymienił następujące cechy: solidną wiedzę w określonej dziedzinie, umiejętność jej popularyzowania, pewien element inwencji i zdolność tworzenia kadry naukowej. Na podstawie wieloletniej współpracy z KUL w zakresie teologii pastoralnej i duszpasterstwa rodzin mogę stwierdzić obiektywnie, że ks. prof. R. Kamiński ma wyżej wymienione cechy „rasowego” naukowca. Wiedza, precyzja metodologiczna, umiejętność dokonywania syntezy zaowocowały licznymi publikacjami naukowymi, wśród których na czoło wysuwają się pionierskie dzieła stworzone pod jego kierunkiem: oryginalny, współczesny, dwutomowy podręcznik teologii pastoralnej³, unikalny *Leksykon teologii pastoralnej*⁴ oraz pierwszy w Polsce podręcznik akademicki z zakresu duszpasterstwa rodzin⁵. Te dzieła stały się punktem odniesienia dla wszystkich pastoralistów w Polsce i przejdą z pewnością do kanonu teologii pastoralnej.

Do tych wymienionych wyżej dzieł dochodzi teraz publikacja *Metodyka przygotowania prac promocyjnych z teologii praktycznej*. W pewnym sensie stanowi ona ukoronowanie celu, jaki stawiał sobie ks. prof. R. Kamiński w swojej pracy akademickiej: stworzyć solidny warsztat pracy naukowej, który będzie

³ *Teologia pastoralna*. T. 1. *Teologia pastoralna fundamentalna*. Red. R. Kamiński. Lublin 2000; *Teologia pastoralna*. T. 2. *Teologia pastoralna szczegółowa*. Red. R. Kamiński. Lublin 2002.

⁴ *Leksykon teologii pastoralnej*. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin 2006.

⁵ *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*. Red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Gołęń. Lublin 2013.

służyć pomocą następnym pokoleniom teologów pastoralistów. Można byłoby postawić pytanie, czy łatwiej stworzyć kompendium wiedzy z danej dziedziny w postaci solidnego podręcznika czy napisać przewodnik metodologiczny. Jedno i drugie wymaga kompetencji i doświadczenia. Wejście na teren metodologii jest mozolne i stanowi swoiste zwierciadło nauczyciela akademickiego. W wielu rozprawach doktorskich, a nawet habilitacyjnych z teologii pastoralnej nie znajdziemy ani słowa na temat zastosowanej metody.

Warto podkreślić, że omawiana monografia jest pokłosiem metodyki stosowanej przez ks. prof. R. Kamińskiego na licznych seminariach magisterskich, licencjackich oraz doktoranckich z jednej strony, a z drugiej w niezliczonych konsultacjach indywidualnych. Była to konfrontacja podawanych zasad i wskazań z ich indywidualną recepcją przez redagującego pracę promocyjną. Niezastąpiona pomoc mistrza dla adepta drogi naukowej. W tym zakresie mistrz, o którym mowa, wykazał się nie tylko stanowczością, ale i cierpliwością przy całym swoim temperamentem znanym w środowisku naukowym.

Dyscyplina, której poświęcona jest omawiana dzisiaj publikacja, to teologia pastoralna. Pod wpływem teologów niemieckich zaczęto ją nazywać *teologią praktyczną*. Książd prof. R. Kamiński używa tych nazw zamiennie. Inspiracja mogła płynąć z epokowego pięciotomowego podręcznika niemieckiego, zatytułowanego *Handbuch der Pastoraltheologie* [*Podręcznik teologii pastoralnej*], ale podtytuł tego podręcznika brzmi: *Praktische Theologie der Kirche ihrer Gegenwart* [*Teologia praktyczna Kościoła w jego terażniejszości*]⁶. Książd prof. Kamiński dopowiada jednak, że lepiej byłoby rezerwować termin *teologia pastoralna* określonej dyscyplinie, natomiast cały obszerny dział teologii, do którego ona należy, nazywać *teologią praktyczną*. Zwraca uwagę na fakt, że metoda, którą winna posługiwać się teologia praktyczna (pastoralna), ma specyficzny charakter. Z jednej strony opiera się na analizie objawienia Bożego i nauczania Magisterium Kościoła, co stanowi podstawę całej teologii, z drugiej sięga do dorobku nauk empirycznych, zwłaszcza do socjologii. Ten drugi aspekt jest konieczny dla poznania rzeczywistości, w której Kościół ma spełniać swoją misję. Teologia pastoralna winna korzystać z dorobku socjologii w sposób właściwy, to jest respektujący autonomię tej dyscypliny, ale równocześnie w sposób krytyczny, zdając sobie sprawę z faktu, że ulega ona gruntownym przemianom i opiera się na hipotezach zweryfikowanych w różnym stopniu i zakresie.

Warto dodać, że metoda teologii praktycznej (pastoralnej) znajduje swoje korzenie w klasycznej triadzie, wypracowanej przez Josefa-Léona Cardijna

⁶ *Handbuch der Pastoraltheologie*, Band I bis V. Hrsg. von F.X. Arnold, K. Rahner, V. Schurr, L.M. Weber. Wien 1964–1969.

(1882–1967), twórcę francuskiego JOC: *voir – juger – agir* (‘dostrzec – ocenić – działać’). Teologia pastoralna, która stanowi refleksję naukową nad urzeczywistnianiem się Kościoła w teraźniejszości, powinna zawierać te trzy elementy: element kairolologiczny, element kryteriologiczny oraz kluczowy dla teologii pastoralnej element prakseologiczny. Stąd według metody teologii pastoralnej trzeba najpierw rozpoznać poprawnie zjawisko, o którym się mówi (kairologia), następnie dokonać oceny tego zjawiska w świetle kryteriów teologicznych (*Revelatio et Magisterium*), aby wreszcie wyprowadzić z tej konfrontacji wnioski i postulaty pastoralne dla działalności Kościoła (aspekt prakseologiczny). To właśnie element kairolologiczny zobowiązuje teologię pastoralną do sięgnięcia do nauk empirycznych, aby prawidłowo i w obiektywny sposób rozpoznać opisywane zjawisko. Ten proces został nazwany przez II Sobór Watykański „odczytywaniem znaków czasu” (KDK 4).

Jedną z bolączek nauk uprawianych w Polsce jest częsty brak jasno określonej metody. Chodzi tu zarówno o ogólną metodę pracy naukowej, jak i o metodę właściwą dla konkretnej dyscypliny naukowej. Wąskim, ale wymownym przykładem może być sprawa opisu bibliograficznego. Niektórzy naukowcy uważają, że uwłacza im pochylenie się nad takimi drobiazgami. Świat anglosaski wytworzył jednolity system opisu i konsekwentnie go egzekwuje. U nas panuje kompletny bałagan. Prowadząc proseminarium z metodyki pracy naukowej, często słyszałem zarzut ze strony studentów: „ks. Mierzwiński czepia się przecinków w opisie bibliograficznym”. Także w takich „pozornych drobiazgach” warto brać przykład z publikacji ks. prof. Kamińskiego oraz prac promocyjnych zredagowanych pod jego kierunkiem. Kwestia opisu bibliograficznego została poruszona w jego książce, nad którą się pochylamy.

Wykłady z zakresu metodologii nauk należą do rzadkości. Jednym z powodów może być brak zaplecza filozoficznego, zwłaszcza w zakresie logiki, u adeptów nauki. Na seminariach dyplomowych nie było czasu, a może i woli ze strony prowadzącego, by wchodzić w kwestie metodyki. Nieliczne uczelnie wyższe wprowadzały proseminaria dla osób zaczynających studia. Wspomniane zjawiska dotyczą także wielu nauk teologicznych. Publikacje z zakresu metodologii czy metodyki pracy naukowej należały do rzadkości. Monografia ks. prof. R. Kamińskiego wypełnia tę lukę nie tylko w odniesieniu do teologii pastoralnej, ale także ogólnej metodyki prac promocyjnych.

Autor stworzył cenną syntezę kluczowych zagadnień. Koncepcja i układ opracowania są przejrzyste. Podstawowe pojęcia występujące w temacie i treści dzieła zostały zdefiniowane. Plan umieszczony na początku pozwala łatwo odnaleźć potrzebne w danej chwili zagadnienie. Całość napisana starannym, przystępnym językiem. Wstęp może być wzorem dla piszących prace naukowe.

Książka prof. R. Kamiński w *Metodyce przygotowania prac promocyjnych z teologii praktycznej* kilkakrotnie podkreśla, że to swoje dzieło adresuje do studentów teologii pastoralnej jako przewodnik na trudnej drodze do zdobywania promocji naukowych. Nie zapomina jednak – i to jest cenny element – o prowadzących prace dyplomowe. Zdaniem recenzenta, z książką *Metodyka przygotowania prac promocyjnych z teologii praktycznej* powinni zapoznać się najpierw wykładowcy teologii pastoralnej, zwłaszcza prowadzący seminaria naukowe. Ta publikacja powinna stać się dla nich swoistym *vademecum*, które przemyśla i dostosują do potrzeb swoich studentów. Używając współczesnej symboliki, ten cenny przewodnik metodyczny, jak dotąd jedyny w swoim zakresie, powinien stać się „GPS-em”, który poprowadzi mistrza i ucznia po fascynujących ścieżkach zbawczej misji Jezusa Chrystusa realizowanej przez Kościół.

Bibliografia

de Lavalette H.: *Réflexions sur la théologie pastorale*. Nouvelle Revue Théologique 83 (1961) s. 593–604.

Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna. Red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń. Lublin 2013.

Handbuch der Pastoraltheologie, Band I bis V. Hrsg. von F.X. Arnold, K. Rahner, V. Schurr, L.M. Weber. Wien 1964–1969.

Kamiński R.: *Metodyka przygotowania prac promocyjnych z teologii praktycznej*. Wydawnictwo Unitas. Siedlce 2017.

Leksykon teologii pastoralnej. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin 2006.

Teologia pastoralna. T. 1. *Teologia pastoralna fundamentalna*. Red. R. Kamiński. Lublin 2000; *Teologia pastoralna*. T. 2. *Teologia pastoralna szczegółowa*. Red. R. Kamiński. Lublin 2002.

STRESZCZENIE

Teologia praktyczna. Nowe kompendium metodologiczne

Metodologia pracy naukowej jest zagadnieniem bardzo istotnym dla właściwego rozwoju badań naukowych. W środowiskach pastoralistów od długiego już czasu prowadzona była dyskusja nad metodami badawczymi właściwymi dla tej dyscypliny teologicznej. Dotyczy to zarówno badań naukowych, jak i przygotowania prac promocyjnych (dyplomowych). Publikacja ks. prof. Ryszarda Kamińskiego jest oczekiwaną od wielu lat pomocą zarówno dla początkujących, jak i zaawansowanych teologów.

Słowa kluczowe: Kamiński, teologia pastoralna, metodyka, prace promocyjne

SUMMARY

Practical Theology. New Methodological Compendium

The methodology of scientific work is a crucial matter for the proper development of scientific research. The milieu of pastoral theologians has long been engaged in a discussion on the research method suitable to this theological discipline regarding both scholarly research and the preparation of diploma theses. After many years of quest, Rev. Prof. Ryszard Kamiński's publication is a welcome aid for the beginning as well as advanced theologians.

Keywords: Kamiński, pastoral theology, methodology, diploma theses